

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dnó vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VIII. V Ljubljani 15. oktobra 1868. List 20.

PRIJATELJSTVO.



Prijateljstvo! krasna cvetka,
Da se lepša ne dobó,
V tolažilo rev posvetnih
Te nam dalo je nebó.

Kogar tvoja véz objéla,
Ta od sreče prave vé,
Naj se smeje ali joka,
Ti ogrevaš mu sercé.

Kedar pa, kot sin Adamov,
Se od zemlje posloví,
Ljubeznjiva tvoja roka
Mu zatisne še očí.

J. Cimperman.

Ali se more iz kerščansko-nravnega stajališča o- dobriti, da se učencem v ljudskih šolah konec leta šolska darila delé?

Govoril *Franc Govekar* pri prvem občnem zboru ljudskih učiteljev na Kranjskem.

Kakor daleč solnce obseva našo zemljo, ni je stvari, da bi bila kar popolnoma. Ker so ljudje nepopolne stvari, so takošne tudi njih naprave, več ali manj pomanjkljive. Ravno tako je tudi z ljudsko šolo; kakor druge človeške naprave, ima tudi ona svoje pomanjkljivosti. Le té pa zadevajo ali odgojo, ali poduk. Poslednje izpustivši, kažem le nekatere pomanjklji-

vosti, ki so se letas konec leta prav očitno kazale, in bodem tudi nasvetoval, kako bi se pomagalo.

Praden pa v tej reči dalje govorim, zastavljam si naj prvo vprašanje: Ali se more iz kerščanskega stajališča odobriti, da se učencem v ljudskih šolah konec leta šolska darila delé?⁴

Odgovarjaje na to vprašanje moram naj poprej opomniti, da kar od daleč ne mislim, zoperstavljam se ukazom slavne vlade; samo svojo misel razodevam v tej zadevi, ki globoko sega v šolsko verdevanje, ktera pa ni merodajna. Nadjam se, da moja misel v tem zboru ni samoterna.

Slavno c. k. ministerstvo za poduk in bogočastje je z ukazom dné 16. aprila l. 1868. s št. 2425 prepovedalo v ljudski šoli darila deliti; v srednjih šolah, t. j. v realkah in gimnazijah, pa je ostalo še pri starem. Ob enem je pa tudi slavna vlada za poduk razglasila neko mnenje dunajskega učiteljskega društva „Volksschule“, ter z njim kakor s spričevanjem izvedencev poterjevala svoj ukaz. Zoper to mnenje, ki o tej stvari govori iz stajališča, ktero kristjanom ni vseskozi pravo in se huduje posebno zoper zlo rabo pri darilih, bodem nekoliko govoril, dasiravno spoznavam, da ima to mnenje tudi marsiktero dobro zerno.

To mnenje se pa glasi tako le: „Društvo ‚Volksschule‘ spoznava, da delitev daril na ljudskih šolah ne ugaja namenu, in tedaj škoduje, ker nasprotuje načelom nemške pedagogike“.

Iz svojega stajališča spoznamo mi le eno pedagogiko, in ta je kerščansko-katoliška, ki se opira na kerščansko pravno postavo. Ta pa našteva vzroke, ki človeku v djanje vežejo in kateri ga nagibujejo. K poslednjim bistveno slišijo tudi darila in kazni, kajti človekova volja je toliko popačena, da potrebuje močnih nagibov, ki določujejo slabo, lahkomišno voljo. Svojim vernim obeta že tukaj na zemlji notranji mir in zadovoljnost, tamkej pa plačilo, ali če hočete darila, ki vso večnost ne bodo prenehala. Tako je delal Bog, ko je izrejal človeški rod, posebno pa izvoljeno ljudstvo božje, da si je odgojal ljudstvo, ter vravnovaal njihovo slabo in nestanovitno voljo, ali kakor bi danes rekli, da je izrejal z n a č a j e. Tim bolj pa ko je človeštvo napredovalo, tim manj je obetal odgojitelj človeškega rodu materialnih koristi ljudem, ki spolnujejo pravno postavo. Božji začetnik naše svete vere je sicer svoje apostole

in verne s dobrotami k sebi vabil, pa jim je tudi napovedoval, kaj bodo mogli terpeti, ko bodo spolnovali in oznanovali njegov nauk. Kar je človeški rod v večjem, to je človek v manjšem. Tudi on potrebuje, zlasti v svoji mladosti, vnanjih nagibov, ki ga za dobro odločujejo. S tim se ga počasi privaja. Ko pamet raste, bo dobro delal čedalje bolj in bolj iz blagših nagibov, in kar je otrok delal iz ljubezni ali strahu, bo potem delal zavedoma.

Ako se pa obrnemo od teh kerščanskih načel, ktera tudi poterjuje skušnja, do načel, ktere nam stavijo modrijani, ki hočejo ljudi podučevati, pa vidimo, da oni tirjajo od človeka že v prvi mladosti tolike moči in tolike zavednosti, da mu vnanjih pomočkov, ki voljo nagibujejo, kar treba ni. „Človek naj dobro dela samo zato, ker je dobro in pravo“. To je lepo in dobro, in zato naj se sleherni prizadeva, a bojim se, da bi nam ti modrijani na zadnje lepih nebes ne prepovedali. Pogledjmo pa bližje, kako so ta načela obračali sami na se. Pisali so debele knjige, kako naj bo človek neobčutljiv do hvale, in to pisaje so si pa iskali slave in odličnosti; učenost jim je bila naj več v to, kar je p. vabljenek tičarju, da si išče plena; iskali so si slave po vsem svetu ali bogastva, ali pa obojega skupaj.

Prava in gola resnica je, da moramo delati le zato, ker je pravo, ne gledé na slavo in čast in brez strahu, ko bi nas tudi čakala graja ali kazen, in da moramo na to tudi otroke privaditi; — a otrokom se daje mleka, in tečnejših jedil si privadijo časoma. Tako je v kerščanski nravi, tako naj se ravna tudi pri otročji izreji. Le kerščansko - npravna postava more izjemoma take močne otroke izrejati; niso pa tako pogostoma. Nikdar pa ne bodo modroslovne zisteme kakor n. p. Kantovo, izrejevale takih kerščanskih junakov.

Govoril sem tedaj iz kerščansko katoliškega stajališča, da je dobro darila deliti in mislim, da sem spodbil načelo, vsled kterega je namenu protivno in škodljivo darila deliti; pogledjmo pa sedaj, kaj društvo „Volksschule“ dalje pravi:

„Človek se mora že v mladosti vaditi, da spolnuje svoje dolžnosti ne ozirajè se na to, ali ga bo kdo zavoljo tega po vnanjo čislal“.

Tega tudi jaz nikakor ne tajim, samo vprašam, kako da se otrok tega privadi; njegova tesna pamet še ne spozná, čemu

mu bode učenje; rad se odteguje delu in učenju, in mora se navaditi, da sluša in vboga; slaba volja se mora krepiti. Kakor šibko drevesce potrebuje količka, da more naravnost kviško rasti, tako potrebuje slaba volja pri človeku nekake podpore; pozneje pa tudi shaja brez nje. Otrok se uči in dela le iz ljubezni, ker misli, da osebam, ktere ljubi, s tim postreže; zahteva pa, da ga gledamo, opazujemo in čuvamo, tedaj pa tudi rad pravi: „Čemu sem se učil, če me ne vprašate?“ Treba se ni bati, da bo otrok zmirom tako mislil in da se mu ne bode razširilo prizorje, vendar ta otroška misel nam kaže, da otrok pričakuje nasprotnega skazovanja. Sej je že med prijatelji lepa navada, da se prilično obdarujejo z malenkostimi, in drug drugega prijazno nagovarjajo, zakaj bi se tudi učitelji ne posluževali tega povsod navadnega sredstva? Človek mora kaj takega sam občutiti, ali v preteklem letu gledati, kako so otroci v šoli pri spraševanji milo pogledovali prazno mizo, in potem ne bo tako brez čutja do mladine, ki vse živo čuti in povsod hoče dokazov imeti, zavračeval edino le na to, da je to njih dolžnost in tako jih vnmal v pridnost in rednost. In ko bi bili tukaj dosledni, opustiti bi se morala vsaka razredba; samo zanikarni in leni učenci bi se spisovali in kaznovali; eno iz obojih bi se moglo zgoditi v ljudski šoli na deželi, kjer se starši za razredbo nič posebno ne brigajo. Nedoslednosti, s katero se darila otrokom ljudskih šol kratijo, učencem na realkah in gimnazijah pa delé, kar omeniti nočem, kajti preveč je očitvidna.

Ako pa „mnenje“ dalje govori, da je napačna izreja kriva, da odraščeni hrepené po vnanjih odličnostih, ktere jih priganjajo v zvesto spolnovanje dolžnosti in v darežljivost, moramo pa razločiti, kakšno načelo tukaj stavlja kersčanska vera; prevdarjati se mora, kako se pri slehernem človeku pokaže dvojno nasprotno prizadevanje volje; prvo skuša človeka v dobro napeljevati, drugo pa nasprotuje duhu. Dokler živi, se mora človek bojevati; napačna izreja pa si prizadeva, podjarmiti hudobno voljo in goji lepo blago seme. Žali Bog, da se večkrat zgodi, da starši in gojitelji napuhu, tej strupeni zeli, skerbno prilivajo, čutje do časti pa vodijo na napačno pot, in tako zbujaajo pri otroku slavohlepnost, da se zapelje mladi človek, da časti in slave išče v stvaréh, kjer bi se imel sramovati, in dobro ali slabo dela, kakor ga hvalijo, ali grajajo.

Da je pa težko, izbirati obdarovance, tega je morda vsak prepričan; ako pa vendar učitelj prevdarja vse to, kar je zadrževalo ali pospeševalo otrokovo napredovanje in ako ima pošteno voljo, bo že pravo zadel. Da bi bila pa delitev daril škodljiva za šolo in hišo, kar zadeva njune razmere, to je pa vendar preveč enostransko; kar so starši pretečeno leto rekli, priča ravno nasprotno.

Tedaj nasvetujem: Naj se poprosijo slavni šolski vradi, da blagovolijo pri slavnem c. k. ministerstvu za poduk in bogočastje prositi, da se delitev daril v prihodnje zopet privoli.

Odgovor na vprašanje:

kako bi se v ljudski šoli z drugimi nauki združeno pospeševalo umno, národno gospodarstvo in obertnijstvo?

Govoril v prvem občnem zboru ljudskih učiteljev na Kranjskem
Fel. Stegnar.

„Naprej“! tako vpije dandanes ves svet. V vseh rečeh mora človek napredovati, ako hoče, da ne zaostaja. Med vsem drugim pa je treba napredovati tudi v tem, da si človek boljša svoje zemeljsko blagostanje, ker zapuščeno in zanemarjeno telo tudi po duhu ne more napredovati.

Skušnja pa uči, da brez poduka ni napredka. Ako hočemo, da poduk kaj tekne, se mora že zgodaj, to je pri mladini začinjati. Do sedaj še nimamo posebnih šol, v katerih bi se po domače učilo umno kmetijstvo in obrtnijstvo. Da pa ta prekristni poduk vendar ne zaostaja, mu mora v tem pomagati ljudska šola, sej ljudska šola je za ljudstvo. V nji se mora zadostovati vsem ljudskim potrebam, tedaj naj se v nji pospešuje tudi umno, národno gospodarstvo in obertnijstvo. To pa naj se godí tako le:

1. Učitelj si mora sam prizadevati, da razume in vé, kaj je umno gospodarstvo in obertnijstvo. Ako se tega ni učil v pripravniški šoli, naj se izobražuje sam s tim, da bere o tem dobre knjige in časopise in da si tudi pri zvedencih nabira potrebnih znanosti in skušenj. On naj se uči kemije in fizike (imamo *Vertovčev*o kemijo in *fiziko Robidatovo*), rudoznanstva, zemljeznanstva, fiziologije rastlin in živali, zemlje-